

สังคมอารยวิถี: กระบวนการเสริมสร้างสังคมตามแนวกฎทนต์สูตร*

Civilized Society: The Process of Social Transformation According to the Kūtadanta Sutta

ปาติกา ชะชิกุล, วรณัท พรหมศรี และประเสริฐ ชมพรมมา
Palika Chachikul, Woratanat Promsri and Prasert Chompromma
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน, ประเทศไทย
Mahamakut Buddhist University, Isan Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: tigersuperhero@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการเสริมสร้างสังคม 2) ศึกษาหลักธรรมในกฎทนต์สูตร 3) บูรณาการกระบวนการเสริมสร้างสังคมตามแนวกฎทนต์สูตร และ 4) เสนอแนวคิดสังคมอารยวิถีตามแนวกฎทนต์สูตร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเอกสารจากพระไตรปิฎก อรรถกถา ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ควบคู่กับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จากนั้นนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหาและสังเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. กระบวนการเสริมสร้างสังคมเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ภายใต้โครงสร้างและสถาบันทางสังคม มีความสัมพันธ์และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน โดยมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ทศนคติ คุณธรรม วัฒนธรรม และกฎเกณฑ์ทางสังคม การเสริมสร้างสังคมที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการพัฒนาด้านวิถีคิดและวิถีปฏิบัติที่สอดคล้องกัน เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและยั่งยืน
2. กฎทนต์สูตรเป็นพระสูตรสำคัญในพระไตรปิฎกเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและการบริหารบ้านเมือง โดยเน้นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ การส่งเสริมอาชีพและเศรษฐกิจของประชาชน การสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการอย่างมีประสิทธิภาพ และการดำเนินชีวิตตามหลักคุณธรรม
3. การบูรณาการกระบวนการเสริมสร้างสังคมตามแนวกฎทนต์สูตร พบว่า การสร้างสังคมอารยวิถีควรมุ่งพัฒนาคนให้มีศีลและปัญญาควบคู่กับการพัฒนาบ้านเมือง โดยให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ การส่งเสริมความสามัคคี และการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน เพื่อให้สังคมเกิดความ

*ได้รับบทความ: 5 มิถุนายน 2568; แก้ไขบทความ: 23 กุมภาพันธ์ 2569; ตอปรับตีพิมพ์: 15 มีนาคม 2569
Received: June 5, 2025; Revised: February 23, 2026; Accepted: March 15, 2026

มั่นคงและยั่งยืน

4. การเสนอรูปแบบสังคมอารยวิถีตามแนวกฎทันทสูตร สามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบ “4 กระบวนการ 6 เป้าหมาย” (4 Creation Processes, 6 Goals) โดย 4 กระบวนการ ได้แก่ การวิเคราะห์ปัญหา การวางแผน การดำเนินการ และการปรับปรุง ส่วน 6 เป้าหมาย ได้แก่ การแก้ไขปัญหที่ต้นเหตุ ความเท่าเทียม การส่งเสริมการศึกษา การปลูกฝังคุณธรรม การมีส่วนร่วมของประชาชน และความสามัคคีในสังคม สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน องค์กร และสังคมให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ: กฎทันทสูตร; สังคมอารยวิถี; กระบวนการเสริมสร้างสังคม

Abstract

This research aimed to: (1) examine the process of social strengthening; (2) study the principles found in the Kūṭadanta Sutta; (3) integrate the process of social strengthening in accordance with the Kūṭadanta Sutta; and (4) propose a model of a civilized social way of life based on the Kūṭadanta Sutta. This study employed a qualitative research approach, utilizing documentary research from the Tipiṭaka, commentaries, academic texts, and related research, together with in-depth interviews with key informants. The collected data were then analyzed through content analysis and synthesized using a descriptive method.

The findings revealed that:

1. The process of social strengthening refers to the process associated with human coexistence within social structures and institutions, characterized by relationships and mutual interdependence. Its essential components include attitudes, morality, culture, and social norms. Effective social strengthening requires the development of both ways of thinking and practical actions in a consistent manner in order to promote peaceful and sustainable coexistence.

2. The Kūṭadanta Sutta is an important discourse in the Tipiṭaka concerning social development and governance. It emphasizes addressing problems at their root causes, promoting the occupations and economic well-being of the people, supporting the effective performance of public officials, and encouraging a way of life grounded in

moral principles.

3. The integration of the social strengthening process in accordance with the Kūṭadanta Sutta indicates that the creation of a civilized social way of life should focus on developing individuals with both moral discipline and wisdom alongside national development. It places importance on solving problems at their root causes, fostering social harmony, and improving the quality of life of the people in order to achieve social stability and sustainability.

4. The proposed model of a civilized social way of life based on the Kūṭadanta Sutta can be synthesized into a new body of knowledge described as the “4 Creation Processes and 6 Goals”. The four processes consist of problem analysis, planning, implementation, and improvement. The six goals include addressing problems at their root causes, equality, the promotion of education, the cultivation of morality, public participation, and social harmony. This model can be applied to the development of communities, organizations, and society in order to promote stability and sustainability.

Keywords: Kūṭadanta Sutta; Civilized Way of Life; Social Strengthening Process

1. บทนำ

ในสังคมปัจจุบัน โลกมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วในหลายมิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และเทคโนโลยี อันเป็นผลมาจากความก้าวหน้าของโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบเศรษฐกิจ และรูปแบบการบริหารจัดการทางการเมืองระดับโลก ส่งผลให้ประเทศต่างๆ มีความเชื่อมโยงและพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้น ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงกระบวนการทัศน์ของสังคมโลกอย่างมีนัยสำคัญ (สุพัตรา สุภาพ, 2558) การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้มนุษย์จำเป็นต้องปรับตัวทั้งในด้านความคิด พฤติกรรม และค่านิยมทางสังคม เพื่อมุ่งสู่สังคมที่พึงปรารถนา คือ สังคมอารยะที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของเสรีภาพ ความเสมอภาค และความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (ประเวศ ะสี, 2557)

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว มีความสามารถในการผสมผสานวัฒนธรรมจากภายนอกให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนไทยได้อย่างเหมาะสม อีกทั้งยังเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับความเอื้ออาทร การพึ่งพาอาศัยกัน และการดำรงชีวิตตามหลักศีลธรรมทางศาสนา ขนบธรรมเนียม และประเพณี ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างสังคมแห่งกาลยถาภิมิตรที่เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ทั้งทางกาย สังคม จิตใจ และปัญญา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2559) อย่างไรก็ตาม ภายใต้กระแสโลก

ไร้พรมแดน สังคมไทยและสังคมโลกยังต้องเผชิญกับปัญหาและความท้าทายในหลายด้าน ดังนี้ 1) ปัญหา ด้านเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนในวงกว้าง เช่น ภาวะค่าครองชีพสูง เงินเพื่อ ภาวะเศรษฐกิจชะลอตัว และปัญหานี้ลึนในภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจ ปัญหาเหล่านี้นำไปสู่ความเหลื่อม ล้าทางเศรษฐกิจและสังคม โดยมีสาเหตุจากทั้งปัจจัยภายในประเทศ เช่น นโยบายเศรษฐกิจที่ไม่เหมาะสม และปัจจัยภายนอก การแก้ไขปัญหาก็จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนของสังคม (สำนักงาน สภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) 2) ปัญหาด้านสังคมเกิดจากการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ ในสังคมที่มีความซับซ้อนมากขึ้น ปัญหาสำคัญ ได้แก่ ความยากจน อาชญากรรม ยาเสพติด การทุจริต คอร์รัปชัน รวมถึงปัญหาครอบครัวและเยาวชน ปัญหาเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของสังคมใน ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชน และประเทศชาติ การแก้ไขปัญหาก็จำเป็นต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากภาค รัฐ ภาคเอกชน และประชาชนอย่างบูรณาการ (โกวิทย์ พวงงาม, 2558) 3) ปัญหาด้านการเมืองและการ ปกครองเกี่ยวข้องกับกาใช้อำนาจ การกำหนดนโยบายสาธารณะ และความขัดแย้งทางความคิดเห็น ทางการเมือง ปัญหาเหล่านี้มักนำไปสู่ความไม่มั่นคงทางการเมืองและส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศ การสร้างระบบการเมืองที่มีเสถียรภาพจึงจำเป็นต้องส่งเสริมหลักประชาธิปไตย การมีส่วนร่วมของ ประชาชน ความโปร่งใสในการบริหารงานภาครัฐ และการยึดหลักคุณธรรมในการตัดสินใจหรือที่เรียกว่า ธรรมาธิปไตย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2546) และ 4) ปัญหาด้านเทคโนโลยีเกิดขึ้นควบคู่กับการ พัฒนาอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีดิจิทัล แม้เทคโนโลยีจะนำมาซึ่งความสะดวกสบายและโอกาสใหม่ๆ แต่ ก็สร้างความท้าทายหลายประการ เช่น การละเมิดข้อมูลส่วนบุคคล การหลอกลวงทางออนไลน์ และภัย คุกคามทางไซเบอร์ ปัญหาเหล่านี้ทำให้เห็นถึงความจำเป็นในการส่งเสริมความรู้เท่าทันดิจิทัล การกำหนด กฎหมายและมาตรการกำกับดูแลที่เหมาะสม รวมถึงการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อสร้างสังคมดิจิทัลที่ปลอดภัย (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2556)

ในทางพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงแสดงหลักการและแนวทางในการแก้ไขปัญหาสังคมไว้ อย่างเป็นระบบ ซึ่งปรากฏในพระสูตรสำคัญหลายแห่ง โดยเฉพาะ ฎุฎทันทสูตร ที่กล่าวถึงแนวทางการ บริหารบ้านเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ และการสร้างความมั่นคงของสังคม พระสูตรดังกล่าวสะท้อนให้ เห็นถึงแนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์ การเมือง และการปกครอง โดยเน้นการแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุผ่านการ ส่งเสริมอาชีพ การพัฒนาเศรษฐกิจของประชาชน และการบริหารรัฐด้วยหลักธรรมและคุณธรรม ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้รัฐมีความมั่นคงและนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าอย่างยั่งยืน (พระไตรปิฎก ภาษาไทย, 2539; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาวิจัยเรื่องสังคมอารยวิถี: กระบวนการเสริมสร้างสังคมตามแนว ฎุฎทันทสูตร เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสังคมอารยวิถีตามหลักธรรมในฎุฎทันทสูตร และนำมาบูรณาการ เป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมให้มีความมั่นคงและยั่งยืน ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการดำรงชีวิต

ของประชาชน การศึกษานี้มุ่งหวังให้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของบุคคลและสังคมในบริบทปัจจุบัน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างสังคม
2. เพื่อศึกษากฎทันทสุตร
3. เพื่อบูรณาการกระบวนการเสริมสร้างสังคมตามแนวกฎทันทสุตร
4. เพื่อเสนอสังคมอารยวิถี: กระบวนการเสริมสร้างสังคมตามแนวกฎทันทสุตร

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documents) และข้อมูลภาคสนาม (Field Study) จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งได้กำหนดวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้ 1) การรวบรวมข้อมูลภาคสนาม ใช้การสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview) โดยกำหนดแนวคำถามจากขอบเขตการวิจัยปัญหา การวิจัยและวัตถุประสงค์นำมาสร้างแบบสัมภาษณ์เพื่อให้ได้คำตอบที่ต้องการศึกษาตามลักษณะ คำถามในแบบสัมภาษณ์เป็นคำถามแบบปลายเปิดให้อิสระในการตอบคำถามไม่มีการเสนอแนะหรือชี้นำแบบสัมภาษณ์ (โดยผ่านการสร้างและตรวจสอบเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน) แบ่งรายละเอียดเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษากฎทันทสุตร ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษากระบวนการเสริมสร้างสังคม ตอนที่ 3 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะอื่นๆ 2) การขออนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์เนื่องจากการวิจัยนี้มีการสัมภาษณ์บุคคลเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จึงได้ดำเนินการขออนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ก่อนการใช้เครื่องมือวิจัยเพื่อพิจารณาความเหมาะสมของเครื่องมือ ประเด็นด้านจริยธรรม การคุ้มครองและการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล รวมทั้งผลกระทบและประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นต่อผู้ให้ข้อมูลและสังคม โดยได้จัดเตรียมเอกสารประกอบการขออนุมัติ ได้แก่ (1) แบบเสนอโครงการวิจัย (2) เอกสารชี้แจงข้อมูลสำหรับผู้เข้าร่วมวิจัยหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก (3) หนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย และ (4) เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผลการพิจารณาพบว่า เอกสารประกอบการขออนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มีความครบถ้วนตามเกณฑ์ที่กำหนด

ขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้ 1) สํารวจข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ หลักกฎหมายรัฐธรรมนูญ ในพระไตรปิฎก 2) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ วรรณคดี ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ งานเขียนตลอดถึงสื่อสิ่งพิมพ์จาก Internet
ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล แบ่งได้ 5 ขั้นตอนดังนี้

1. การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539 จำนวน 45 เล่ม และเอกสารทุติยภูมิ เช่น วรรณคดี หนังสือภาษาไทยและภาษาอังกฤษ บทความวิชาการ วารสาร รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำมาศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิด การวิจัยเกี่ยวกับ สังคมอารยวิถี: กระบวนการเสริมสร้างสังคมตามแนวกฎหมายรัฐธรรมนูญ โดยมุ่งวิเคราะห์ (1) แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาสังคม ความหมาย ความสำคัญ และประโยชน์ของการพัฒนาสังคม และ (2) แนวคิดเกี่ยวกับสังคมอารยวิถีตามแนวกฎหมายรัฐธรรมนูญ และการบูรณาการกับกระบวนการสร้างสังคม

2. การวิจัยเชิงประจักษ์ (Empirical Study) หลังได้รับการอนุมัติจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้คำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ ผู้วิจัยดำเนินการขอหนังสือจากมหาวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลและนัดหมายการสัมภาษณ์ตามความสะดวกของผู้ให้ข้อมูล ก่อนการสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลได้รับเอกสารชี้แจงรายละเอียดการวิจัยและลงนามในแบบยินยอม (Informed Consent Form) การสัมภาษณ์ดำเนินการโดยผู้วิจัย ใช้เครื่องบันทึกเสียงและบันทึกภาพประกอบ ใช้เวลาสัมภาษณ์ประมาณไม่เกิน 40 นาทีต่อคน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล (Descriptive Analysis) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย โดยข้อมูลจากเอกสารใช้วิธี การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์ข้อความ (Textual Analysis) ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์ใช้ การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) จากนั้นนำผลการวิเคราะห์เอกสารและข้อมูลภาคสนามมาบูรณาการและสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับ สังคมอารยวิถี: กระบวนการเสริมสร้างสังคมตามแนวกฎหมายรัฐธรรมนูญ

4. การสรุปผลการวิจัยผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยและจัดทำรายงานผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์เพื่อนำเสนอแก่ผู้เกี่ยวข้อง

5. การประชาสัมพันธ์ (Public Hearings) ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิจัยต่อคณะกรรมการควบคุม ดุษฎีนิพนธ์และผู้เกี่ยวข้องเพื่อรับข้อเสนอแนะ จากนั้นปรับปรุงผลการวิจัยตามข้อเสนอแนะและจัดทำ รายงานฉบับสมบูรณ์เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย โดยกระบวนการทั้งหมดดำเนินการในรูปแบบการวิเคราะห์เชิงพรรณนา เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับสังคมอารยวิถี: กระบวนการเสริมสร้างสังคมตามแนวกฎหมายรัฐธรรมนูญ

4. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเรื่อง สังคมอารยวิถี: กระบวนการเสริมสร้างสังคมตามแนวภูมิทัศน์สูตร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเอกสารผสมการสัมภาษณ์เชิงลึก สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษากระบวนการเสริมสร้างสังคม คือ กลุ่มของบุคคลที่อยู่ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์กัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน หลายรูปแบบ เช่น ทักษะคติ คุณธรรม อาชีพ อายุ เพศ ศาสนา ภาษา ฐานะ วัฒนธรรม ประเพณี และกฎเกณฑ์ร่วมกัน มีการละเล่น อาหาร ที่อยู่อาศัย ฯลฯ โดยมีปฏิสัมพันธ์ทั้งในระดับบุคคล กลุ่มย่อย และระดับสังคมโดยรวมการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ตั้งแต่สองคนขึ้นไป ประเพณี มีระเบียบกฎเกณฑ์วัตถุประสงค์สำคัญร่วมกันจนก่อให้เกิดวิถีปฏิบัติที่ลงตัวในการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข ลักษณะสังคมจึงหลากหลายและซับซ้อน มีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายอย่าง เช่น สถานที่ตั้ง ช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโครงสร้างทางสังคม และมีลักษณะที่ต้องเชื่อมโยงกันเพื่อให้สังคม นั้นสื่อถึงกันได้

โครงสร้างทางสังคมประกอบด้วยสถาบันทางสังคมและรูปแบบของความสัมพันธ์แบบสถาบัน แต่เราก็เข้าใจเช่นกันว่ามีอยู่จริงในเครือข่ายสังคมที่เชื่อมโยงเรา และในการโต้ตอบที่เติมเต็มชีวิตประจำวันของเรา สังคมมนุษย์จะมีขนาดของสังคมหรือลักษณะเฉพาะของสังคมแตกต่างกัน แต่เมื่อกล่าวถึงโครงสร้างทางสังคมโดยทั่วไปหรือโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมเบื้องต้นแล้ว ทุกสังคมต่างมีองค์ประกอบสำคัญอยู่บนพื้นฐานสองประการที่สำคัญคือกลุ่มสังคมและสถาบันทางสังคม ที่จะช่วยให้เราเข้าใจโลกใบใหญ่ที่เรียกว่า "สังคม" ได้ดียิ่งขึ้น เสมือนเป็นชุดของแนวคิดและหลักการที่นักสังคมวิทยาใช้ในการอธิบายและวิเคราะห์พฤติกรรมของมนุษย์ในบริบททางสังคม รวมถึงโครงสร้างและสถาบันต่างๆ ที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมเหล่านั้น เพื่อทำความเข้าใจและสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข โดยอาศัยกระบวนการเสริมสร้างสังคม ทั้งด้านวิถีชีวิตที่มีแบบแผนถูกต้องชัดเจน จะส่งผลไปยังด้านวิถีปฏิบัติ ให้ถูกต้องตามแบบแผนที่วางไว้ จึงจะได้ผลลัพธ์ที่เกิดประโยชน์ในการเสริมสร้างสังคม

2. การศึกษาภูมิทัศน์สูตร จากการศึกษาภูมิทัศน์สูตรแปลว่า พระสูตรที่ว่าด้วยภูมิทัศน์พราหมณ์ (ภูมิทัศน์ตะ แปลว่า พื้นเหิน) ที่ชื่ออย่างนี้ เพราะเนื้อหาสำคัญของพระสูตรนี้ เป็นข้อสนทนาระหว่างพระผู้มีพระภาคเจ้ากับภูมิทัศน์พราหมณ์ โดยภูมิทัศน์พราหมณ์เป็นผู้ถาม พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ตรัสตอบภูมิทัศน์สูตร มีรูปแบบของพระสูตรเป็นแบบการสนทนาถามตอบอีกแบบหนึ่ง คือ ภูมิทัศน์พราหมณ์เข้าไปเฝ้าเพื่อทูลขอคำอธิบาย พระผู้มีพระภาคทรงอธิบายโดยยกอดีตมหाराชพระองค์หนึ่งที่เคยทำพิธีบูชามหาโยนินี้ได้ผลดีมาแล้วมาตรัสเล่าให้ฟัง แล้วภูมิทัศน์พราหมณ์ก็ทูลถามเพื่อขอความรู้ต่อไปโดยมิได้โต้แย้งใดๆ พระผู้มีพระภาคก็ทรงอธิบายจนผู้ถามพอใจ พระสูตรนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแก่ภูมิทัศน์พราหมณ์ขณะประทับอยู่ในสวนอัมพลักฐิภาใกล้หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อ ชาณุมัต แคว้นมคธ ซึ่งพระเจ้าพิมพิสารพระราชทานหมู่บ้านนี้เป็นพรหมไทยให้ภูมิทัศน์พราหมณ์ปกครองขณะ ที่พระผู้มีพระภาคเจ้า

แวะไปประทับที่นั่น ภูฏันทศพรหมณ์กำลังเตรียมการจัดทำพิธีบูชามหาชัย 3 ประการ เมืองค์ประกอบ 16 ประการ อนุมติ 4 ประการ ได้แก่การขอความเห็นชอบและความร่วมมือการบูชาชัยจากคนระดับบน 4 กลุ่ม คุณสมบัติของพระเจ้ามหาวิชิตราช 8 ประการ และคุณสมบัติ ของบุโรหิต 4 ประการ

ภูฏันทศสูตรเป็นสูตรสำคัญสูตรหนึ่งในคัมภีร์ที่หมึกกาย สีลขันธวรรค สุตตันตปิฎก พระพุทธเจ้า ทรงแสดงแก่ภูฏันทศพรหมณ์ผู้กำลังเตรียมพิธีบูชาชัย ว่าด้วยวิธีบูชาชัยตามความหมายในแบบของ พระพุทธศาสนา ซึ่งไม่ต้องมีการฆ่าฟันเบียดเบียนสัตว์ มีแต่การเสียสละทำทานและการทำความดีอื่นๆ เริ่มด้วยการตระเตรียมพิธีโดยจัดการบ้านเมืองให้สงบเรียบร้อยก่อนตามธรรมเนียม มีการส่งเสริมกสิกรรม พาณิชยกรรมสัมมาชีพ และบำรุงส่งเสริมข้าราชการที่ดี ซึ่งจะทำให้ประชาชนชวนชวยชะม้กเข้มน้ใน หน้าที่การงานของตนๆ จนบ้านเมืองมีความเกษมปลอดภัย พลเมืองมีความสุขราชทรัพย์บริบูรณ์ดีแล้ว จึงกระทำพิธีบูชาชัย ด้วยการบริจาคทรัพย์ทำทานเป็นต้น ผลของพระธรรมเทศนาคือ ภูฏันทศพรหมณ์ ล้มเลิกพิธีบูชาชัยของตนปล่อยสัตว์ทั้งหมด และประกาศตนเป็นอุบาสก

ภูฏันทศสูตรเป็นสูตรที่ทำให้มีความรับผิดชอบสังคม ตามหลักพุทธจิตวิทยาที่เป็นประโยชน์ต่อ การรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งปรากฏอยู่ในพระพุทธศาสนาดั้งเดิมที่เป็นหลักการใหญ่ คือ ธรรมะและวินัย ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้และทรงบัญญัติไว้ หลักการดังกล่าวโดยเฉพาะหลักธรรมะมีทั้งหลักมัชฌิมาธรรม และหลักมัชฌิมาปฏิปทาที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อมในประเด็นของซีเอสอาร์ ซึ่งสามารถแบ่งเป็น ระดับพฤติกรรมหรือกิจกรรมภายนอก ระดับความคิด และระดับมุมมองความเห็นโดยเฉพาะหลักสัมมา ทิฎฐิที่เป็นโลกิยะ พุทธจิตวิทยาถือว่ามีส่วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ระบุถึง เรื่องเล่าเกี่ยวกับเศรษฐีที่ประกอบกิจการที่ปราศจากโทษไม่ค้าขายผิดศีลธรรม (มิจฉาวณิชา) จนร่ำรวย กลายเป็นบุคคลสำคัญของบ้านเมืองในยุคนั้นถือว่าเป็นระดับกิจกรรมในการดเว้น ส่วนกิจกรรมที่เป็นการ ส่งเสริมการความดีในครั้งพุทธกาล เศรษฐีทั้งหลายได้มีการประกอบจัดตั้งโรงงาน แก่จาก วนิพก หรือ แม้แต่ถวายเป็นสังฆทานแก่ภิกษุสงฆ์ที่มาจากทิศทั้งสี่ นับเป็นการได้ทำกิจกรรมเพื่อสังคมด้วยการ ตอบแทนต่อสังคมด้วยการให้กลับคืนแก่สังคม

3. บูรณาการกระบวนการเสริมสร้างสังคมตามแนวภูฏันทศสูตรเป็นแนวทางที่น่าสนใจในการ สร้างสังคมอารยวิถีที่มุ่งเน้นการอยู่ร่วมกัน เป็นสังคมที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีศีลและปัญญาควบคู่ไป กับการพัฒนาบ้านเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้า โดยมีหลักการสำคัญคือ การแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ การส่งเสริมความสามัคคี และการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้กับประชาชนทุกคน สังคมอารยวิถีจึงเป็นสังคม ที่ยั่งยืน มั่นคง และมีความสุข มีรายละเอียดดังนี้ 1) กระบวนการสร้างสังคมตามแนวภูฏันทศสูตร การแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ คือ เน้นการแก้ไขปัญหาที่ทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น การแก้ไขปัญหา ความยากจน การลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างความสามัคคี คือ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามัคคี ร่วมมือกันแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชน การพัฒนาคน คือ เน้นการพัฒนาศีลและปัญญาของคนในชุมชน

เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ และจริยธรรมในการดำรงชีวิต การพัฒนาบ้านเมือง คือ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และเศรษฐกิจของชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 2) ข้อดีของสังคมอารยวิถี ความยั่งยืน คือ สังคมมีความมั่นคงและสามารถอยู่ได้ในระยะยาว ความสุข คือ ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี ความสามัคคี คือ ประชาชนมีความสามัคคี ร่วมมือกันแก้ไขปัญหา ความเท่าเทียม คือ ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียม 3) ข้อจำกัดและความท้าทาย การเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอาจส่งผลกระทบต่อการดำรงอยู่ของสังคมอารยวิถี ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ คือ อาจเกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มคนในชุมชน การขาดทรัพยากร คือ การขาดทรัพยากร เช่น งบประมาณ บุคลากร อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชน 4) การนำไปประยุกต์ใช้ แนวคิดสังคมอารยวิถีสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน องค์กร และประเทศชาติ โดยเน้นการพัฒนาคนควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ การส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและมีความสุข

5. อภิปรายผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง สังคมอารยวิถี: กระบวนการเสริมสร้างสังคมตามแนวภูฏานตสูตร สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การศึกษาภูฏานตสูตร จากการศึกษาภูฏานตสูตรแปลว่า พระสูตรที่ว่าด้วยกฎ ทันทพราหมณ์ (กฎทันทะ แปลว่า ฟันเหิน) ที่ชื่ออย่างนี้ เพราะเนื้อหาสำคัญของพระสูตรนี้ เป็นข้อสนทนาระหว่าง พระผู้มีพระภาคเจ้ากับภูฏานตพราหมณ์ โดยภูฏานตพราหมณ์เป็นผู้ถาม พระผู้มีพระภาคเจ้าเป็นผู้ตรัสตอบภูฏานตสูตร มีรูปแบบของพระสูตรเป็นแบบการสนทนาถามตอบอีกแบบหนึ่ง คือ ภูฏานตพราหมณ์เข้าไปเฝ้า เพื่อทูลขอคำอธิบาย พระผู้มีพระภาคทรงอธิบาย โดยยกอดีตมหाराชพระองค์หนึ่งที่เคยทำพิธีบูชา มหายัญญี่ได้ผลดีมาแล้วมาตรัสเล่าให้ฟัง แล้วภูฏานตพราหมณ์ก็ทูลถามเพื่อขอความรู้ต่อไป โดยมีโต้แย้งใดๆ พระผู้มีพระภาคก็ทรงอธิบาย จนผู้ถามพอใจ พระสูตรนี้พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสแก่ ภูฏานตพราหมณ์ขณะประทับอยู่ในสวน อัมพลัญฐิกา ใกล้หมู่บ้านพราหมณ์ชื่อ ชาณุมัต แคว้นมคธ ซึ่งพระเจ้าพิมพิสารพระราชทานหมู่บ้านนี้เป็น พรหมไทยให้ภูฏานตพราหมณ์ปกครองขณะที่พระผู้มีพระภาคเจ้าแวะไปประทับที่นั่น ภูฏานต พราหมณ์กำลังเตรียมการจัดทำพิธีบูชามหายัญญ 3 ประการ มีองค์ประกอบ 16 ประการ อนุมติ 4 ประการ ได้แก่การขอความเห็นชอบและความร่วมมือการบูชาญ จากคนระดับบน 4 กลุ่ม คุณสมบัติของพระเจ้ามหาวชิตราช 8 ประการ คุณสมบัติ ของบุโรหิต 4 ประการ ภูฏานตสูตรเป็นสูตรที่ทำให้มีความรับผิดชอบสังคม ตามหลักพุทธจิตวิทยาที่เป็นประโยชน์ต่อการรับผิดชอบต่อสังคมซึ่งปรากฏอยู่ในพระพุทธานุชาตังเดิมที่เป็นหลักการใหญ่ คือ ธรรมะและวินัยที่พระพุทธานุชาตังแสดงไว้และทรงบัญญัติไว้ หลักการดังกล่าวโดยเฉพาะหลักธรรมะมีทั้งหลักมฆัณณธรรม

และหลักสัมมาปฏิบัติที่เกี่ยวเนื่องโดยตรงและโดยอ้อมในประเด็นของซีเอสอาร์ ซึ่งสามารถแบ่งเป็นระดับพฤติกรรมหรือกิจกรรมภายนอก ระดับความคิด และระดับมุมมองความเห็นโดยเฉพาะหลักสัมมาปฏิบัติที่เป็นโลกียะ พุทธจิตวิทยาถือว่ามีส่วนสำคัญต่อการดำเนินชีวิต ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ระบุถึงเรื่องเล่าเกี่ยวกับเศรษฐีที่ประกอบกิจการที่ปราศจากโทษไม่ค้าขายผิดศีลธรรม (มัจฉาณิชา) จนร่ำรวยกลายเป็นบุคคลสำคัญของบ้านเมืองในยุคนั้นถือว่าเป็นระดับกิจกรรมในการดำเนิน ส่วนกิจกรรมที่เป็นการส่งเสริมความดีในครั้งพุทธกาล เศรษฐีทั้งหลายได้มีการประกอบจัดตั้งโรงงาน แก่ยาก ฦก หรือแม้แต่ถวายเป็นสังฆทานแก่ภิกษุสงฆ์ที่มาจากทิศทั้งสี่ นับเป็นการได้ทำกิจกรรมเพื่อสังคมด้วยการตอบแทนต่อสังคมด้วยการให้กลับคืนแก่สังคม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูเกษมธรรมสุนทร และพระครูสุธีศัมภีรญาณ (2562, หน้า 418-420) เรื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวกฎทันตสูตร ซึ่งพบว่า แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามหลักกฎทันตสูตรประกอบด้วย 7 ประการ ได้แก่ 1) การส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนระดับรากหญ้า เช่น มอบพันธุ์พืชแก่เกษตรกร เงินทุนแก่พ่อค้า และเงินเดือนแก่ข้าราชการ โดยผู้ได้รับการสนับสนุนต้องขยันและรับผิดชอบในหน้าที่ ส่งผลให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 2) การสร้างความร่วมมือจากชนชั้นนำในสังคม เช่น กษัตริย์ อำมาตย์ พรหมมณ และคหบดี เพื่อร่วมกันสร้างเครือข่ายทางเศรษฐกิจ ทำให้ชุมชนมีตลาดรองรับและรายได้เพิ่มขึ้น 3) การกำหนดคุณสมบัติของผู้นำ 8 ด้าน ได้แก่ ซาติตระกุล บุคลิกภาพ คุณธรรม ยศศักดิ์และบริวาร ความเอื้อเฟื้อ ความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ปัญญา และความเฉลียวฉลาด เพื่อให้ได้ผู้นำที่มีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน 4) การคัดเลือกผู้บริหารโครงการที่เหมาะสม โดยพิจารณาคุณสมบัติ 4 ด้าน ได้แก่ ชื่อเสียงเกียรติคุณความเป็นบัณฑิต ความประพฤติดี และความรู้รอบรู้ เพื่อให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ 5) การส่งเสริมค่านิยมการให้ทาน โดยปลูกฝังทัศนคติไม่เสียดายทรัพย์ทั้งก่อนให้ ขณะให้ และหลังให้ ซึ่งช่วยสร้างความศรัทธาและความร่วมมือในสังคม 6) การให้ทานอย่างเสมอภาค ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง เพื่อสร้างความสามัคคีและความเอื้อเฟื้อในชุมชน และ 7) การไม่เบียดเบียนคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม เพื่อปลูกฝังค่านิยมความพอเพียงและการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า อันนำไปสู่ความเข้มแข็งและความยั่งยืนของเศรษฐกิจชุมชน

2. การศึกษากระบวนการเสริมสร้างสังคม คือ กลุ่มบุคคลที่อยู่ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์และพึ่งพาอาศัยกัน ภายใต้ความหลากหลายด้านทัศนคติ คุณธรรม อาชีพ อายุ เพศ ศาสนา ภาษา ฐานะ ตลอดจนวัฒนธรรม ประเพณี และกฎเกณฑ์ร่วมกัน การอยู่ร่วมกันของมนุษย์ตั้งแต่สองคนขึ้นไปจึงก่อให้เกิดรูปแบบการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข สังคมจึงมีความหลากหลายและซับซ้อน โดยขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านพื้นที่ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และโครงสร้างทางสังคม ประกอบด้วยกลุ่มสังคมและสถาบันทางสังคมที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสมาชิกในสังคมเข้าด้วยกัน การเสริมสร้างสังคมให้เข้มแข็งจำเป็นต้องพัฒนาทั้ง วิธีคิดและวิธีปฏิบัติให้สอดคล้องกับแบบแผนของสังคม เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและเกิดประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ

พระภูมิพัฒน์ โสภณสีโล, พรหมเรศ แก้วโมลา และพระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ (2567, หน้า 10-23) ที่ศึกษาเรื่อง วิเคราะห์รูปแบบการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม: กรณีศึกษาภูฏานตสูตร พบว่า แนวคิดการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมในปัจจุบันมุ่งยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ผ่านนโยบายสำคัญ ได้แก่ การลดข้อจำกัดในการประกอบอาชีพ และการพัฒนาระบบสวัสดิการของรัฐ ภูฏานตสูตรมีแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน 2 ด้าน คือ การพัฒนาคน โดยส่งเสริมศิลปะและปัญญา และการพัฒนาบ้านเมือง โดยเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจและการจัดการปัญหาสังคมอย่างเป็นระบบ รูปแบบการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม ประกอบด้วย 5 ประการ ได้แก่ 1) การส่งเสริมอาชีพแก่ประชาชนระดับล่างเพื่อสร้างรากฐานเศรษฐกิจชุมชน 2) การสร้างความร่วมมือจากกลุ่มผู้นำและชนชั้นนำในสังคม 3) การคัดเลือกผู้นำและผู้ดำเนินโครงการที่มีคุณธรรมและความสามารถ 4) การส่งเสริมค่านิยมการให้ทานเพื่อสร้างสังคมแห่งบุญกุศล และ 5) การให้ทานอย่างเสมอภาคเพื่อสร้างความเอื้อเฟื้อและความสามัคคีในชุมชน ทั้งยังสอดคล้องกับนโยบายของรัฐที่ต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน เช่น การลดข้อจำกัดในการประกอบอาชีพ การแก้ไขปัญหาน้ำท่วม และการพัฒนาระบบสวัสดิการ เช่น บัตรสวัสดิการแห่งรัฐ ซึ่งสะท้อนหลักการในภูฏานตสูตรที่เน้นการสนับสนุนปัจจัยการผลิตและเงินทุนแก่ผู้ประกอบการ เช่น เกษตรกร พ่อค้า และข้าราชการ เพื่อสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน

3. บูรณาการกระบวนการเสริมสร้างสังคมตามแนวภูฏานตสูตรเป็นแนวทางที่น่าสนใจในการสร้างสังคมอารยวิถีที่มุ่งเน้นการอยู่ร่วมกัน เป็นสังคมที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนให้มีศิลปะและปัญญาควบคู่ไปกับการพัฒนาบ้านเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้า โดยมีหลักการสำคัญคือ การแก้ไขปัญหาคือต้นเหตุ การส่งเสริมความสามัคคี และการสร้างความเป็นอยู่ที่ดีให้กับประชาชนทุกคน สังคมอารยวิถีจึงเป็นสังคมที่ยั่งยืน มั่นคง และมีความสุข มีรายละเอียดดังนี้ 1) กระบวนการสร้างสังคมตามแนวภูฏานตสูตร การแก้ไขปัญหาคือต้นเหตุ คือ เน้นการแก้ไขปัญหาคือทำให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น การแก้ไขปัญหาคือความยากจน การลดความเหลื่อมล้ำ การสร้างความสามัคคี คือ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความสามัคคีร่วมมือกันแก้ไขปัญหาคือต้นเหตุและพัฒนาชุมชน การพัฒนาคน คือ เน้นการพัฒนาศิลปะและปัญญาของคนในชุมชน เพื่อให้มีความรู้ ความสามารถ และจริยธรรมในการดำรงชีวิต การพัฒนาบ้านเมือง คือ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน สาธารณูปโภค และเศรษฐกิจของชุมชน เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น 2) ข้อดีของสังคมอารยวิถี ความยั่งยืน คือ สังคมมีความมั่นคงและสามารถอยู่ได้ในระยะยาว ความสุข คือ ประชาชนมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี ความสามัคคี คือ ประชาชนมีความสามัคคี ร่วมมือกันแก้ไขปัญหาคือต้นเหตุ ความเท่าเทียม คือ ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียม 3) ข้อจำกัดและความท้าทาย การเปลี่ยนแปลงทางสังคม คือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมอาจส่งผลกระทบต่อดำรงอยู่ของสังคมอารยวิถี ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ คือ อาจเกิดความขัดแย้งทางผลประโยชน์ระหว่างกลุ่มคนในชุมชน การขาดทรัพยากร คือ การขาดทรัพยากร เช่น งบประมาณ บุคลากร อาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาชุมชน และ

4) การนำไปประยุกต์ใช้ แนวคิดสังคมอารยวิธีสานำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน องค์กร และประเทศชาติ โดยเน้นการพัฒนาคนควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจ การส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการสร้างสังคมที่ยั่งยืนและมีความสุข สอดคล้องกับคัมภีร์ ชุมพลบัญญัติ (2559, หน้า 109-165) ที่ทำการวิจัยเรื่อง กฎทันทสุตรกับการจัดการเศรษฐกิจศาสตร์มหภาค พบว่า ความเป็นเศรษฐกิจศาสตร์มหภาคอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ซึ่งนอกจากจะเกิดการพัฒนาทางเศรษฐกิจแล้ว ยังเกิดการพัฒนาทางสังคมและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลแต่จุดมุ่งหมายที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใด คือ การพัฒนามนุษย์ทั้งด้านพฤติกรรมและจิตใจ ให้อยู่บนพื้นฐานของความถูกต้องชอบธรรม อีกทั้งยังปลูกฝังศีลธรรมอันดีงามให้เจริญยิ่งขึ้น เมื่อคนซึ่งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาได้รับการพัฒนาอย่างดีแล้ว ย่อมเป็นพลังขับเคลื่อนให้ประเทศเจริญเติบโตได้อย่างยั่งยืน พระสูตรนี้จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการเศรษฐกิจในยุคปัจจุบัน ประกอบกับแนวการพัฒนาในปัจจุบันมีความสอดคล้องกับเนื้อหาเรื่องราวในพระสูตร จึงเป็นเครื่องยืนยันให้เห็นว่าสามารถนำมาปรับใช้ได้และเกิดผลดีไม่ว่าจะอยู่ในยุคสมัยใด

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 องค์กรความรู้ใหม่ Model 4 Processes, 6 Goals หรือ 4 กระบวนการ 6 เป้าหมาย ของสังคมอารยวิธิตามแนวกฎทันทสุตร สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาสังคม ชุมชน และองค์กร เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและความยั่งยืนของสังคมได้

1.2 แนวคิด สังคมอารยวิธิ: กระบวนการเสริมสร้างสังคมตามแนวกฎทันทสุตร สามารถใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา ค้นคว้า และพัฒนางานวิจัยด้านสังคมศาสตร์และพระพุทธศาสนาได้อย่างกว้างขวาง

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาแนวคิด สังคมอารยวิธิตามหลักพระพุทธศาสนามหายาน

2.2 ศึกษา สังคมอารยวิธิ: กระบวนการเสริมสร้างสังคมตามหลักศีล 5

2.3 ศึกษา สังคมอารยวิธิ: กระบวนการเสริมสร้างสังคมตามแนวกฎทันทสุตรในบริบทสังคม

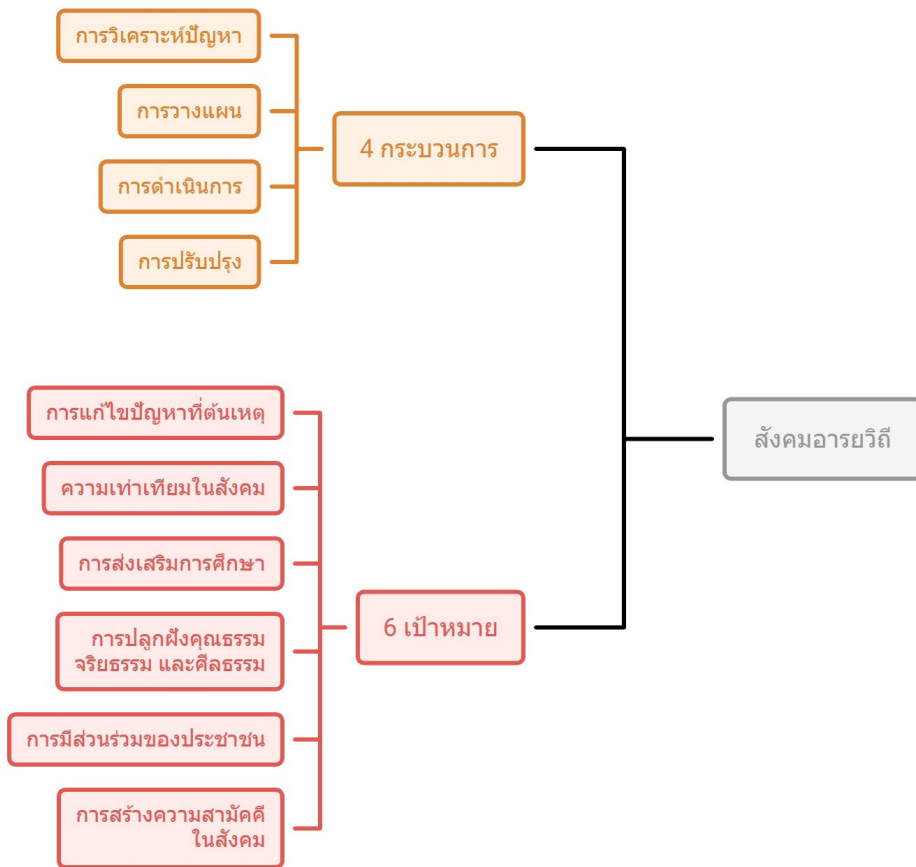
ร่วมสมัย

7. องค์กรความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่องสังคมอารยวิธิ: กระบวนการเสริมสร้างสังคมตามแนวกฎทันทสุตรทำให้เกิดองค์กรความรู้ใหม่ในรูปแบบ Model 4 Creation Processes, 6 Goals หรือ 4 กระบวนการ 6 เป้าหมาย ดังนี้ 1) 4 กระบวนการ (4 Creation Processes) ประกอบด้วย (1) การวิเคราะห์ปัญหา คือ การกำหนดปัญหา

ที่เกิดขึ้นในสังคมอย่างชัดเจน พร้อมทั้งวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา (2) การวางแผน คือ การกำหนดแนวทาง และวิธีการแก้ไขปัญหตามหลักการในกฎทนต์สูตร (3) การดำเนินการ คือ การนำแผนที่กำหนดไว้ไปปฏิบัติ พร้อมทั้งมีการติดตามและประเมินผลเป็นระยะ และ (4) การปรับปรุง คือ การปรับปรุงและพัฒนาแผนงานให้เหมาะสมกับสถานการณ์และบริบทที่เปลี่ยนแปลง 2) 6 เป้าหมาย (6 Goals) ประกอบด้วย (1) การแก้ไขปัญหาที่ต้นเหตุ โดยมุ่งลดความยากจนและความเหลื่อมล้ำ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของปัญหาสังคม เช่น ความขัดแย้งและอาชญากรรม (2) ความเท่าเทียมในสังคม เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงทรัพยากร และโอกาสอย่างเป็นธรรม (3) การส่งเสริมการศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และการพึ่งพาตนเองของประชาชน (4) การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรม เพื่อสร้างคนดีและสังคมที่ดี (5) การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการตัดสินใจและบริหารจัดการชุมชน เพื่อสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในสังคม และ (6) การสร้างความสามัคคีในสังคม เพื่อส่งเสริมความปรองดอง ลดความขัดแย้ง และนำไปสู่สังคมที่สงบสุข ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท พวงงาม. (2558). *การจัดการตนเองของชุมชนและท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2556). *รัฐ การเมือง และสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเวศ วะสี. (2557). *สังคมसानุภาพและวิถีสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน.
- พระครูเกษมธรรมสุนทร และพระครูสุธีคัมภีรญาณ. (2562). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนตามแนวกฎทันตสูตร. *วารสารบัณฑิตศึกษามหาจุฬาลงกรณ์*, 6(4), 418-420.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2546). *ธรรมาธิปไตย: หลักการบริหารและการพัฒนาสังคม*. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2559). *พุทธธรรม (ฉบับปรับขยาย)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระภูมิพัฒน์ โสภณสีโล, พรหมเรศ แก้วโมลา และพระมหาสิทธิชัย ชยสิทธิ. (2567). วิเคราะห์รูปแบบการแก้ปัญหาเศรษฐกิจ-สังคม: กรณีศึกษากฎทันตสูตร. *วารสาร มจร โภคัยปริทรรศน์*, 2(2), 10-23. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- คันสนีย์ ชุมพลปัญญา. (2559). กฎทันตสูตรกับการจัดการเศรษฐศาสตร์มหภาค. *วารสารธรรมธารา*, 2(2), 109-165.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุพัตรา สุภาพ. (2558). *สังคมและวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.